

Nr 191.

Uppläst och godkänd i första kammaren den 28 augusti 1914.
» » » i andra kammaren den 29 augusti 1914.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt att till fullgörande av skyldighet att underhålla enskild väg taga väglagningsämnen å annans mark.

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 64.)

Till Konungen.

I en inom riksdagen väckt motion har hemställts, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och till riksdagen inkomma med förslag till lag, huru och på vad sätt väghållningsskyldige å enskilda vägar må äga rättighet att å annans mark mot ersättning taga väglagningsämnen till enskilda vägars byggande och underhåll ävensom rätt att utan avgift taga väglagningsämnen å statens jordbruksdomäner och skogsallmänningar.

Till stöd härför har anförts:

»Lagen om enskilda vägars byggande och underhåll å landet av den 5 juli 1907 har fyllt ett länge känt behov, och en stor del av enskilda Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 14 saml. 57 häft. (Nr 191—192.) 1

by- och utfartsvägar hava på grund av lagens tillkomst redan blivit försatta i ett bättre farbart skick.

Men det har visat sig under de år, som gått, sedan denna lag trätt i kraft, att det är en väsentlig brist i lagen. Väghållningsskyldige i de enskilda vägarna hava icke i lagen blivit tillerkända rätt att taga väglagningsämne å annans mark till byggande och underhåll av vägar. Denna brist är så stor, att den bör så fort som möjligt avhjälpas. Svårigheter hava uppstått för väghållare å enskilda vägar att å annans mark få taga väglagningsämnen. En del väghållare hava av jordägare blivit nekade att taga väglagningsämne å deras mark till underhåll av väg, där sådant funnits i närheten av vägen och varit därtill lämpligt, och de hava på grund därav nödgats frakta väglagningsämne från långa avstånd till sin väg. Andra jordägare hava visserligen tillåtit taga väglagningsämnen å sin mark, men fordrat så hög ersättning därför, att kostnaden blivit oskäligt stor för underhållet av vägen.

Det finnes åtskilliga personer, som hava kvarnar, sågar och fabriksanläggningar, som ligga på sådana platser, att de bliva ålagda skyldighet att för dessa verk eller anläggningar underhålla enskilda vägar, men som själva icke hava mera mark, än som nödvändigt erfordras för anläggningarna. Om nu dessa personer icke få taga väglagningsämnen å annans mark, där sådant finnes, eller det fordras oskäligt hög ersättning därför, så kan det bliva stora svårigheter för dessa väghållare att kunna fullgöra dem åliggande skyldighet.

Den, som är skyldig bygga och underhålla enskilda vägar, bör hava rättighet att å annans mark mot ersättning få taga väglagningsämne, där sådant finnes att tillgå i närheten av vägen och är därtill lämpligt och icke är till synnerligt men för jordägaren, såsom sand, grus eller sten, så mycket, som erfordras för vägs byggande och underhåll, såvida han skall kunna fullgöra denna skyldighet utan alltför stora kostnader och hålla god väg.

Att ålägga väghållningsskyldighet och icke bereda möjlighet för väghållare att få taga väglagningsämnen å annans mark är obilligt och kan icke vara rättvist, det kan förorsaka väghållningsskyldige svåra obehag och stora kostnader, om de icke kunna komma till uppgörelse med jordägaren.

I lagen av den 23 oktober 1891 paragraf 33 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet å de allmänna vägarna är stadgat: Vill någon å annans mark taga sand, grus eller sten till vägs underhåll, och kan överenskommelse med jordägaren icke träffas, äger häradsrätten, då väghållningsskyldig eller vägstyrelsen därom instämmer talan, bestämma,

varest nämnda väglagningsämnen tjänligast och till minsta skada för jordägaren må avhämtas samt till vilket belopp ersättning därför skall utgivas.

Att, såsom i väglagen rörande de allmänna vägarna är stadgat, med anlitande av häradsrätt och därav möjligen följande häradssyn å den ifrågavarande platsen bestämma, var den väghållningsskyldige lämpligast och till minsta skada för jordägaren får taga väglagningsämnen, och bestämma ersättning därför, blir en oskäligt stor kostnad för de väghållningsskyldige. De väghållningsskyldige å de allmänna vägarna draga sig för att anlita häradsrätt och häradssyn, äfven då stora svårigheter möta att träffa överenskommelse med jordägaren rörande rätt att få taga väglagningsämnen för de allmänna vägarna. Sådana bestämmelser och värden kunna nog bestämmas och åsättas av en nämnd av endast tre personer för en mindre kostnad och ske opartiskt och rättvist i alla fall.

Kan överenskommelse emellan jordägaren och väghållningsskyldige icke träffas, var väglagningsämnen tjänligast och till minsta skada för jordägaren få avhämtas samt till vilket belopp ersättning därför skall utgå, bör denna fråga kunna avgöras av en nämnd, bestående av t. ex. tre personer, som väljas bland nämndemän eller gode män i skiftesärenden på så sätt, att jordägaren väljer en, den eller de väghållningsskyldige välja en och de sålunda valda utse en. Dessa få i uppdrag att bestämma, var väglagningsämnen lämpligast och till minsta skada för jordägaren må tagas samt bestämma den skäliga ersättning, som skall erläggas därför. Skulle det vara mera lämpligt, kan en annan sammansättning göras i denna nämnd, som hade större förutsättningar för att bättre kunna fullgöra ifrågavarande uppdrag. Men man bör dock i alla fall se till, att sammansättningen i denna nämnd bliver sådan, att kostnaden för denna förrättning icke bliver oskäligt stor, så att de hava orsak att draga sig för att anlita den.

Då väghållningsskyldige å de enskilda vägarna icke hava rättighet att taga väglagningsämne å annans mark, kan icke vid taxering för vägdelening nödig hänsyn tagas till var väglagningsämne lämpligast finnes att tillgå.

Om vi i lagen bleve tillerkända rätt att taga väglagningsämnen å annans mark till underhåll å enskilda vägar, skulle det nog gå lättare för väghållningsskyldige att träffa överenskommelse med jordägarne att få taga väglagningsämnen å deras mark utan att behöva anlita rättsliga åtgärder.

Lika rätt som väghållningsskyldige å de allmänna vägarna åtnjuta att utan avgift taga väglagningsämne å statens domäner och skogsall-

männingar till byggande och underhåll av allmän väg, bör även tillförsäkras väghållare å enskilda vägar för sitt vägunderhåll.»

Riksdagen anser i likhet med motionären det otvivelaktigt vara en kännbar brist i gällande lag av den 5 juli 1907 om enskilda vägar å landet, att i densamma icke intagits bestämmelser, som möjliggöra för den väghållningsskyldige att till underhåll av sådana enskilda vägar, med avseende å vilka denna lag är tillämplig, i fall av behov emot skälig ersättning taga väglagningsämnen å annans mark. Denna brist synes särskilt anmärkningsvärd i betraktande av det kända och jämväl i motionen påpekade förhållande, att sådana bestämmelser finnas meddelade med avseende å allmänna vägars underhåll. Sålunda stadgar lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet § 33, mom. 3, att, då någon vill å annan tillhörig enskild mark taga sand, grus eller sten till vägs underhåll och överenskommelse med jordägaren icke kan träffas, häradsrätten äger, då väghållningsskyldig eller vägstyrelsen därom instämmer talan, bestämma, varest nämnda väglagningsämnen tjänligast och till minsta skada för jordägaren må avhämtas samt till vilket belopp ersättning därför skall utgivas. Likaledes finnes rättighet medgiven att å kronojord för allmän vägs underhåll utan ersättningsskyldighet taga väglagningsämnen, nämligen dels, i fråga om kronans allmänningar, uti 1 momentet av berörda paragraf, och dels, i fråga om kronans jordbruksdomäner, uti 2 momentet av samma paragraf, jämfört med kungl. kungörelsen den 2 juni 1905 angående rättighet till hämtning av väglagningsämnen från kronans jordbruksdomäner, under förutsättning, i förra fallet, att avhämtning sker efter vederbörande skogstjänstemans anvisning, och, i det senare, att domänstyrelsen prövar sådan kunna ske utan olägenhet för egendomen.

I avseende å behovet för väghållningsskyldig att, då han å egen mark saknar eller från densamma endast med svårighet eller överdriven kostnad kan till platsen för deras användande framforsla behövliga väglagningsämnen, få taga sådana från annans mark, måste förhållandena anses i stort sett fullkomligt likartade i fråga om allmänna och enskilda vägar. Beträffande de svårigheter, som under berörda omständigheter kunna uppstå för den, vilken det åligger att ansvara för underhållet av enskild väg, anser riksdagen sig kunna till fullo instämma i vad motionären i detta avseende anfört, såsom varande icke blott enligt sakens natur riktigt, utan jämväl av erfarenheten bekräftat. Och å andra sidan torde det intresse,

ägaren av en i närheten av enskild väg liggande sand-, grus- eller stentäkt har av att ensam disponera däröver, i de allra flesta fall icke stå i rimligt förhållande till de nu antydda olägenheterna för den väghållningsskyldige.

Då sålunda behovet och intresset av en lagligen reglerad rätt för väghållningsskyldig att i vissa fall från annans, vare sig enskilds eller kronans, mark skaffa sig väglagningsämnen i lika hög grad gör sig gällande beträffande underhåll av enskilda som av allmänna vägar, synes det riksdagen rättvist och följdriktigt, att i 1907 års lag om enskilda vägar å landet även inrymmas bestämmelser, motsvarande de uti ovan anförda lagrum omförmälda, varigenom sålunda i huvudsak samma lagliga befogenhet i berörda avseende kunde medgivas de underhållsskyldige beträffande de enskilda vägar, å vilka 1907 års merberörda lag äger tillämpning, som beträffande allmänna vägar. Den omständigheten, att enskild väg icke eller åtminstone icke i samma grad som allmän väg tjänar ett allmänt intresse, synes nämligen icke med fog kunna åberopas mot rättmätigheten av de i motionen framförda önskemål med avseende å enskild vägs underhåll. Däremot torde rättigheten att taga vägfyllnadsämnen å annans mark icke lämpligen böra, såsom motionären föreslagit, utsträckas till att jämväl avse *byggande* av enskild väg, enär en dylik utsträckning, enligt riksdagens förmenande, komme att åt förevarande fråga giva en större räckvidd än som för närvarande kan anses nödvändigt.

Emellertid innebär ovedersägligen även rättigheten att å annans mark taga *väglagningsämnen* för underhållet av enskilda vägar en bestämd inskränkning i markägarens rätt att fritt förfoga över sin fastighet, ett legalt servitut, som, om det finge göras gällande i obegränsad omfattning, kunde bliva oskäligt hindersamt eller obekvämt för den tjänande fastigheten. Med hänsyn härtill och då en sådan servitutsrätt härvidlag, i motsats till vad förhållandet är beträffande *allmän* vägs underhåll, endast eller åtminstone i långt övervägande grad är avsedd att tjäna enskildas intressen, torde med än större fog än i fråga om allmän väg garantier vara erforderliga till markägarens skyddande mot för långt gående, onödiga eller eljest mot hans befogade intressen stridande åtgärder, såsom t. ex. ett godtyckligt upptagande eller vårdslöst, till obehag eller skada ledande begagnande av grus- eller sandtag. Det torde därför lämpligen böra i sammanhang med lagfästande av den nu ifrågasatta rättigheten även föreskrivas, att sådan rättighet endast må utövas efter anvisning av markägaren och i övrigt i enlighet med av honom framställda skäliga villkor. I likhet med

motionären anser riksdagen, att det lämpligen borde överlåtas på en nämnd att, om frivillig överenskommelse ej kan träffas, slutligt bestämma, var och under vilka villkor väglagningsämnen få tagas, beloppet av ersättningen därför ävensom befogenheten av de villkor i övrigt, som av markägare kunna hava uppställts. Beträffande sammansättningen av denna nämnd synas flera möjligheter kunna lämpligen ifrågasättas. Huvudvikten synes riksdagen, i likhet med motionären, i detta avseende ligga därå, att, för undvikande av alltför dryga kostnader, ett dylikt prövningsförfarande må kunna äga rum under de enklaste former, som kunna låta sig förenas med ett behörigt iakttagande av tryggande garantier för ett sakkunnigt och opartiskt bedömande av frågan. På grund härav synas de former härför, som ovanberörda 33 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet föreskriver, nämligen avgörande av häradsrätten, eventuellt efter häradssyn, föga lämpade för nu ifrågasvarande ändamål. Däremot synes riksdagen det av motionären föreslagna sättet för åstadkommande af ifrågakomna nämnd eller något därmed likartat förtjänt att härför tagas i övervägande.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen alltså anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda och till riksdagen inkomma med förslag till lag, huru och på vad sätt väghållningsskyldige beträffande sådana enskilda vägar, som avses i lagen den 5 juli 1907 angående enskilda vägar å landet, må äga rättighet att å annans mark mot ersättning taga väglagningsämnen till dylika vägars underhåll ävensom rätt att utan avgift taga väglagningsämnen å statens jordbruksdomäner och skogsallmänningar.

Stockholm den 29 augusti 1914.

Med undersåtlig vördnad.
